

Examenbespreking HAVO – Maatschappijwetenschappen

15.00-16.30 uur, Martinus Ruppertgebouw, Utrecht, 30 mei 2011

Samengevoegd verslag van beide besprekingen.

Opmerking: **Het antwoordmodel van het CvE is bindend.** Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Het verslag geeft slechts de discussie weer die gevoerd is over mogelijke antwoorden.

Algemene indruk:

- Leuk examen. Goed te doen. Niet te makkelijk. Dit wordt overigens niet door iedereen gedeeld: examen vraagt (te)veel taalvaardigheid.
- Vragen zijn beter geformuleerd dan vorig jaar. Ze waren minder gelaagd en minder complex. Volgens anderen toch nog te veel samengestelde vragen.
- Het examen kijkt prettig na.
- Leerlingen moeten zich haasten aan het einde. Teksten zijn te lang (meer leeswerk dan bij examen Nederlands!) en kunnen daardoor niet zorgvuldig worden doorgenomen. Bovendien zit er een lange tekst aan einde van het examen, terwijl juist dan de concentratie weg is.
- Het examen bevat (weer) te veel vragen. Wellicht meer gesloten vragen? Minder vragen maakt het examen echt niet minder betrouwbaar.
- Door te verwijzen naar teksten die je vervolgens niet altijd nodig hebt, worden leerlingen soms op het verkeerde been gezet (bijv. opgave 1, vraag 3).
- Opgave 2 (massamedia): er wordt veel naar hetzelfde gevraagd.
- Twee vragen bij criminaliteit die uit domein massamedia komen → verwarrend.
- Gemist: Europa, onderzoeksvragen/ benaderingswijzen, cartoon/ beeld.

Opgave 1: onderwijsvrijheid en onderwijskansen

Vraag 1

- Leerlingen zeggen vaak “omdat het op de politieke agenda staat”. Dit betekent automatisch dat de overheid zich ermee bemoeit.
- “Bevolking ervaart het als ongewenst en verwacht van politiek een oplossing / wordt als oplosbaar beschouwd”. Dit valt wellicht tot het eerste antwoord van het correctievoorschrift te rekenen.
- Als leerlingen ingaan op botsende waarden en de overheid die een afweging maakt (zonder specifiek de waarde gelijkheid te noemen), dan hebben leerlingen de essentiële kenmerken te pakken.
- Gemeente valt ook onder overheid.

Vraag 2

- Beleidsbepaling mag je kennelijk niet goed rekenen, maar in de bron wordt gezegd dat het in 2010-2011 pas uitgevoerd gaat worden. Leerlingen verwijzen hiernaar. Zij struikelen hier dus over, net als wij in de examenbespreking. Zodra het beleid bepaald is, dan komt de besluitvorming in de uitvoer. Vandaar dit correctievoorschrift, maar we kwamen bij de bespreking in een semantische discussie terecht. *De vergadering ziet graag dat de NVLM dit doorgeeft aan het CvE.*
- Leerlingen moeten expliciet de fase “uitvoer” noemen.
- Terugkoppeling kun je niet goed rekenen.

Vraag 3

- Goede vraag, wel moeilijk gesteld. Weinig leerlingen hadden deze vraag goed. Als er maatschappelijke ontwikkeling had gestaan, was het wellicht eenduidiger. Ook het begrip “sociaal-cultureel” zou bij leerlingen tot verwarring hebben kunnen leiden.
- Leerlingen denken bij “lange tijd” niet aan de afgelopen 50 jaar, maar bijv. aan 10 jaar.
- Veel leerlingen kwamen op godsdienstvrijheid/godsdiensttolerantie/vrijheid van onderwijs. Deze antwoorden kun je niet typeren als verschijnsel.
- In de stam wordt geschreven in de verleden tijd. In de vraag wordt geschreven in de tegenwoordige tijd.
- Er was discussie over het al dan niet bestaan van een islamitische zuil.

Vraag 4

- Lastige vraag.
- Leerlingen zeggen vaak “aanvullende rol van de overheid”, maar dit gaat onvoldoende in op de kern van gespreide verantwoordelijkheid.
- Er was discussie over antwoorden van leerlingen die alleen ingaan op “burgers” of “scholen” in plaats van maatschappelijke organisaties. Leerlingen moeten kunnen abstraheren vindt een (groot) deel van de aanwezigen: het gaat om *groepen* burgers. Scholen zijn voorbeelden van het maatschappelijk middenveld. Een deel van de aanwezigen vindt “scholen” niet getuigen van voldoende abstractieniveau.
- Leerlingen noemen helaas toch vaak één voorbeeld.

Vraag 5

- Als de overheid betaalt, dan komt dit (vaak) uit algemene middelen. Gesubsidieerde goederen zijn niet altijd collectieve goederen. → Eigen discussie met tweede corrector.
- Het is gratis: dat is niet te verdedigen, want onderwijs is natuurlijk niet gratis.
- Gratis schoolboeken: is geen kenmerk.
- Iedereen betaalt, ongeacht gebruik. Dit is volgens veel aanwezigen vakinhoudelijk te beargumenteren.
- Overheid zorgt voor onderwijs. Meerderheid van de aanwezigen vindt dat dit past bij het correctievoorschrift. → Eigen discussie met tweede corrector.
- “Iedereen heeft er recht op” i.p.v. “voor iedereen toegankelijk” is niet hetzelfde en dus ook niet goed.

Vraag 6

- Lastige vraag voor leerlingen.
- Begrip verkokering kan gewoon opgezocht worden in het woordenboek. Echter geen probleem, omdat ze het moeten uitleggen in de context.
- Alleen verkokering uitleggen is één punt.
- Leerlingen legden het uit alsof hier sprake was van verkokering. Ze werden een beetje op het verkeerde been gezet.

Vraag 7

- Leerlingen noemen “negatieve verwachting” niet, omdat het te zeer voor de hand ligt.
- Vooroordeel is niet altijd negatief volgens sommigen. Syllabus noemt dit echter wel duidelijk als een kenmerk van een vooroordeel.
- Geen punt geven voor “generaliserend”, want dit is een kenmerk van een stereotype. Jammer dat de syllabus zo strikt is, aldus sommigen.
- Zwarte scholen zijn steeds beter geworden, staat niet in de tekst. Dus dan is er geen verwijzing naar een tekstfragment en dat wordt wel gevraagd.

Opmerking: Leuker om eens naar vooroordeel te vragen als het vooroordeel wel klopt.

Vraag 8

- Voorstel voor de toekomst? 1 punt voor juiste koppeling, ook als ze geen of een verkeerd uitgangspunt noemen. Dit voorstel wordt niet door de vergadering gedeeld.
- Politieke of economische vrijheid is bij standpunt C niet goed te rekenen.
- Stromingen stonden al in de stam van de vraag genoemd. Toch gingen leerlingen af en toe zelf een stroming “bedenken”. Links is geen stroming. Confessionele stroming zou i.p.v. christen-democratische stroming te verdedigen zijn.
- “Pleiten voor initiatieven van scholen en stichting” als uitleg van gespreide verantwoordelijk is wellicht te verdedigen. → Eigen discussie met tweede corrector.

Vraag 9

- Wetgevende taak is goed.
- Leerlingen raken in de war door de beleidsbepalende taak. Ze hebben deze taak nooit geleerd, waardoor ze misschien niet op “gewone” twee geleerde taken komen. Beleidsbepalende taak lijkt veel op (mede)wetgevende taak. Beleidsbepaling is toch een onderdeel van (mede)wetgevende taak? Dit is een manco in de vraag.
- Wetten maken/ voorstellen = recht van initiatief. Rechten zijn geen taken.
- Vertegenwoordigende taak? Dat werd vorig jaar nog wel in het correctievoorschrift genoemd. Het correctievoorschrift geeft deze ruimte niet.

Vraag 10

- Er was discussie over de onderzoeksfunctie. Mag de onderzoeksfunctie ook als journalisten naar onderzoek verwijzen of moeten ze per se zelf onderzoek doen? Hierover waren de meningen verdeeld. In de syllabus staat dat het moet gaan om *journalistiek graafwerk*.
- Informatiefunctie? Goed, mits juiste toelichting (bijv. regels 13-25 waarin veel feitelijke informatie is te vinden over onderwijs).
- Agendafunctie, spreekbuisfunctie en poortwachtersfunctie zijn niet te verdedigen.
- Lesboek geeft commentaarfunctie en opiniërende functie aan als aparte functie. In de syllabus wordt gesproken bij het domein Politiek over commentaar- en opiniefunctie. Bij het domein Massamedia wordt in de syllabus gesproken over de opiniërende functie. Dit is verwarrend.

Vraag 11

- Leerlingen komen met verschillende kenmerken van actiegroepen en belangenorganisaties. Dit is niet goed, want het gaat hier om kenmerken van pressiegroepen.
- “Lobbyen” i.p.v. “overheidsbeleid beïnvloeden” is met een juiste verwijzing te verdedigen.
- Er wordt gevraagd naar voorbeelden uit de tekst, maar in het correctievoorschrift worden citaten genoemd.

Vraag 12

- Het was duidelijker geweest als in de vraag verwezen werd naar de eerste twee barrières.
- Leerlingen mogen de eerste en tweede barrière omdraaien, want er wordt niet expliciet gevraagd naar goede volgorde.
- Er wordt in het correctievoorschrift een andere terminologie gebruikt dan in de syllabus. “Afwegen” als tweede barrière is daarom te verdedigen.

Opgave 2: crisis in krantenland?

Vraag 13 en 14

- Nederlands Dagblad is geen bekende krant. Bij vraag 13 is dit niet zo'n groot probleem, omdat je bij acht goede antwoorden het maximale aantal punten krijgt, maar bewering 2 van vraag 14 is daardoor erg moeilijk.
- In de syllabus staat niet welke krant wat is. Is het Nederlands Dagblad wel zo orthodox-christelijk? In de "bible-belt" denken mensen hier verschillend over.
- Moeten leerlingen indexcijfers kunnen lezen? Behoort dit tot de vereiste vaardigheden?
- Onderste deel van de grafiek voegt niets toe. Is alleen vervelend voor leerlingen. Er werd ook niets over gevraagd.

Vraag 15

- De stappen zijn duidelijk te herkennen in de tekst.
- Hoeveel stappen onderscheid je in de neerwaartse spiraal? Deze stappen zijn goed uitgewerkt in de syllabus, maar hier kun je n.a.v. de tekst toch meerdere antwoorden krijgen. Bijv.: minder lezers -> minder inkomen -> meer ontslagen. Is dit al een afdoende antwoord? Hier is discussie over. Als leerlingen een koppeling maken met kwaliteitsverlies en goed naar de tekst verwijzen dan is de meerderheid van de aanwezigen voor goedkeuren.

Vraag 16

-

Vraag 17

- "Weggegooid geld, verloren strijd t.o.v. internet". Dit antwoord past bij "onvoldoende vraag" en "marktprincipe" (zie correctievoorschrift).

Vraag 18

- Leerlingen gaan vaak in op de NOS i.p.v. op RTL. Als leerlingen laten zien dat ze het begrijpen, dan wellicht 1 punt toe te kennen. Niet 2 punten, want de leerlingen gaan dan niet voldoende op de gestelde vraag.
- Kun je antwoorden goed rekenen waarbij reclameopbrengsten niet expliciet genoemd worden? De overheersende mening is van wel mits leerlingen wel verwijzen naar de afhankelijkheid van de markt.
- Hoe kun je de punten goed verdelen? 1 punt voor teruglopende reclame-inkomsten en 1 punt voor het feit dat ze geen geld krijgen van de overheid? Er moet wel een koppeling zijn met de economische crisis ("teruglopende" reclame-inkomsten).

Vraag 19

- Correctievoorschrift: bij eerste bolletje staan veel verschillende dingen. Waarom kun je die niet afzonderlijk goed rekenen? "Controleren van bronnen" en "gebruiken van meerdere bronnen" is toch heel iets anders?
- We missen "streven naar objectiviteit" in het correctievoorschrift. Dit staat wel in de syllabus en wordt in het correctievoorschrift van het vwo goed gerekend.

Vraag 20

- Communicatiewetenschap → werkt verwarrend.
- Het gaat hier om de burger, niet om de journalist.

Vraag 21

- "Bedreiging van de kwaliteit" i.p.v. "verschraling van het aanbod" kan vakinhoudelijk verdedigd worden aldus de aanwezigen.
- "Verschraling van het aanbod" in combinatie met regels 36-38 (de stiekeme zoen van Wesley en Yolante) is te verdedigen.

- Het citaat en het gevolg van marktgerichtheid moeten terug te vinden zijn in de regels 24-42.
- Ontstaan van hypes met citaat over “kopieergedrag van weetjes” (regels 31-35) is te verdedigen.
- Ook de regels 25-31 worden opgenoemd als evt. mogelijke illustratie van hypevorming. Bij de ene vergadering was dit niet opgenoemd; bij de andere vergadering wel. Hierover is dus waarschijnlijk geen eensgezindheid.

Opgave 3: Nederland tegen terrorisme

Vraag 22

- Vraagstelling is niet helder voor leerlingen. Het zou beter zijn als er in de vraag stond: “waartoe dreiging van (internationaal) terrorisme kan leiden”.
- Gevoel van onveiligheid, trauma’s, psychische/ psychosomatische klachten, etc. goed rekenen. Het correctievoorschrift biedt deze ruimte aldus de aanwezigen.
- Angst wordt al gegeven in de stam van de vraag. Dit is erg breed en sluit veel antwoorden uit.

Vraag 23

- Vraag van massamedia bij criminaliteit → verwarrend.
- Economisch of commercieel belang – is algemeen verwoord, maar wel te verdedigen.
- Er is meer dan alleen journalistiek en commercieel belang, bijv. politiek belang. De meeste docenten vinden dit te ver gezocht. Volgens anderen is politiek belang met goede uitleg te verdedigen.
- Aanzetten tot maatregelen: dit vindt men nog te vaag.

Vraag 24:

-

Vraag 25:

- Tweede definitie (staat ook in de syllabus) van legaliteitsbeginsel staat niet in het correctievoorschrift.
- Leerlingen gaan in op rechtszekerheid. Dit vinden de meesten te verdedigen.

Vraag 26:

- Kritiek: teveel een detailvraag, flauwe vraag. Advies: pak meer de hoofdlijnen.
- “Informanten” en “inkijkoperaties” als antwoorden vindt men te verdedigen.
- Preventief fouilleren niet goed rekenen.
- “Stelselmatig” vinden velen niet een cruciale onderdeel van het antwoord.

Vraag 27:

- Leerlingen komen vaak aan met voorbeelden.
- “waarvan aanwijzingen bestaan dat”: valt volgens de aanwezigen binnen het correctievoorschrift.

Vraag 28:

- Veiligheid vs. privacy? Niet goed rekenen. Vrijheid vs. veiligheid? Niet goed rekenen.
- Snel pakken vs. zorgvuldig handelen: volgens deel van de vergadering komt dit neer op rechtshandhaving vs. rechtsbescherming. Leerlingen moeten wel een goede toelichting geven m.b.v. een nieuwe opsporingsbevoegdheid bij terrorismebestrijding.
- Veiligheidsparadox staat nu ook in syllabus. Dit is niet hetzelfde als het dilemma van de rechtsstaat.

Vraag 29:

- Opmerkelijk dat de punten gesplitst zijn. Goede theorie met verkeerde uitleg is 1 punt waard.
- Als leerlingen hier “theorie van Becker” zeggen is dat ook goed te rekenen aldus de vergadering.
- Leuke vraag. Goed te doen.
- Gevoel achtergesteld te worden vindt men niet essentieel voor het antwoord.

Vraag 30:

- Vreemd dat het correctievoorschrift hier niet hetzelfde is opgebouwd als bij vraag 29 (en dus niet een punt oplevert voor de naam van de theorie). Veel aanwezigen vinden dat het noemen van de bindingstheorie ook 1 punt oplevert.
- Anomietheorie (regels 89-91) is niet goed. Te ver gezocht.

Vraag 31:

- Vervelende vraag, want “binnen het strafrechtelijk (voor)onderzoek” is wel erg specifiek. Zeker zo op het einde van het examen.
- Ten uitvoer legging van de straf is niet goed.
- Requisitoir, straf eisen vinden veel aanwezigen ook een goed antwoord.
- Advies: maak hier een a)- en een b)-vraag van.

Vraag 32:

- Er wordt hier wel gevraagd naar gedrag in de stam van de vraag, maar niet in de vraag zelf. Hierdoor is er ruimte om meer goed te rekenen, aldus veel aanwezigen.
- Andere antwoorden die leerlingen hebben genoemd: er moet voldaan zijn aan procedurele voorwaarden/bewijs moet rechtmatig verkregen zijn, gedrag moet strafbaar zijn gesteld, verwijzing naar opportuniteitsbeginsel, ne-bis-in-idem, het delict mag niet verjaard zijn. De vraag is dus onvoldoende strak geformuleerd. Kijk goed naar hoe goed een leerling iets weergeeft en uitlegt. Kijk goed of het antwoord ingaat op strafbaarheid. → Eigen discussie met tweede corrector.

Vraag 33:

- Een leerling hoeft niet per se citaten te noemen uit regels 131-154 als je kijkt naar de formulering van de vraag.
- Regels 138-142 – kopstukken gevangen nemen: niet goed, want is vooral repressief.